

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ФОМЕНКО ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 342.9:338.439(477)(048.3)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

12.00.07 «Адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право»

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2025

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Закладі вищої освіти «Міжнародний університет бізнесу і права», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
БАРАНОВ Сергій Олексійович,
Одеський державний університет
внутрішніх справ,
доцент кафедри адміністративно-правових
дисциплін Інституту права та безпеки

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
ВІТВИЦЬКИЙ Сергій Сергійович,
Донецький державний університет
внутрішніх справ,
ректор

доктор юридичних наук, професор
МУЗИЧУК Олександр Миколайович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
проректор

Захист відбудеться «18» липня 2025 року о 14.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.884.04 у Одеському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 65014, м. Одеса, вул. Успенська, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського державного університету внутрішніх справ за адресою: 65000, м. Одеса, пров. Сабанський, 4.

Автореферат розісланий «17» червня 2025 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О.В. Ковальова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Право кожного громадянина на достатній життєвий рівень, зокрема шляхом забезпечення належного харчування, закріплено в статті 48 Конституції України та становить фундаментальну засаду соціальної держави. Реалізація цього конституційного припису є можливою лише за умови належного рівня продовольчої безпеки, яка в сучасних умовах набуває комплексного, міждисциплінарного характеру. У науковій доктрині та нормативно-правовому регулюванні продовольча безпека розглядається як системне явище, що включає адміністративно-правові, економічні, інформаційні та політичні механізми, спрямовані на формування спроможності держави задовольняти потреби населення у продовольстві на рівні, визначеному державними стандартами.

Визначальна роль продовольчої безпеки в системі національної безпеки України актуалізується в умовах повномасштабної збройної агресії з боку російської федерації, яка спрямована не лише на руйнування державних інститутів, але й на дестабілізацію продовольчої системи України як складової глобального ланцюга постачання. До початку воєнної ескалації Україна стабільно входила до числа провідних експортерів продовольства, забезпечуючи, зокрема, близько 10% світового експорту пшениці, понад 14% кукурудзи та понад 47% соняшникової олії. Така роль України як глобального донора продовольства потребує системного правового аналізу, зокрема з позиції адміністративно-правового механізму забезпечення сталого функціонування аграрного сектору, державного управління у сфері виробництва, реалізації та контролю якості харчових продуктів, захисту сільськогосподарських земель і рибного господарства.

Таким чином, дослідження адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки набуває особливої актуальності в умовах війни та вимагає комплексного міжгалузевого підходу, що поєднує правові, організаційні й інституційні засади публічного адміністрування в цій сфері.

Однак, отримавши рекордний врожай зернових і олійних культур у 2021 році (107 млн. тон), Україна посіла лише 58 місце в світі, маючи високі показники доступності та якості й безпечності продовольства, але значно поступаючись іншим державам у показнику ресурсів і сталого розвитку [1; 2], що свідчить про наявність серйозних проблем організаційно-правового забезпечення безпеки продовольчих ресурсів, розв'язання яких виступає важливим завданням науки адміністративного права.

Варто зауважити, що національна продовольча безпека – відносно новий вектор наукового пошуку для науки адміністративного права. Протягом багатьох десятиліть у вітчизняному науковому просторі проблемами забезпечення продовольчої безпеки опікувалися, переважно, представники економічних наук. Проте, останнє десятиліття ознаменувалося жвавою зацікавленістю проблематикою забезпечення безпеки продовольства з боку науковців-правників, зокрема, й учених у галузі адміністративного права.

Значні дослідницькі доробки у вирішенні важливого наукового завдання, пов'язаного із адміністративно-правовим забезпеченням продовольчої безпеки, зробили В.Б. Авер'янов, М.І. Ануфрієв, О.М. Бандурка, В.М. Бевзенко, А.І. Берлач, Н.А. Берлач, Ю.П. Битяк, В.В. Галуцько, В.М. Гаращук, І.П. Голосніченко, В.І. Загуменник, Р.А. Калюжний, С.В. Ківалов, В.В. Коваленко, Л.В. Коваль, В.К. Колпаков, О.Є. Користін, А.Т. Комзюк, М.Ю. Кравчук, О.В. Кузьменко, В.І. Курило, В.А. Ліпкан, Р.С. Мельник, В.В. Мусієнко, О.В. Негодченко, Н.Р. Нижник, В.І. Олефір, О.І. Остапенко, В.Й. Пашинський, В.П. Петков, С.В. Петков, С.П. Пономарьов, В.В. Проценко, О.М. Рєзнік, О.П. Рябченко, С.Г. Стеценко, М.М. Чебаненко, Х.П. Ярмачі та інші провідні учені-адміністративісти.

Також, науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації склали наукові праці фахівців у галузі філософії, загальної теорії держави і права, теорії управління, економіки та інших галузевих наук, зокрема: В.І. Андрейцев, М.М. Бабич, О.М. Батигіна, Д.О. Беззубов, І.Ф. Бінько, О.В. Вараксіна, В.І. Власов, А.П. Гетьман, О.І. Гойчук, В.А. Головка, О. Гончаренко, М. Гребенюк, Х.А. Григор'єва, В.В. Гриценко, В.Є. Гришин, Т.О. Євсюков, М.В. Заходим, О.О. Зеленська, К.П. Жидченко, В.М. Жушман, І.В. Ігнатенко, Р.В. Ігонін, О.В. Іншаков, Г.М. Калетнік, С.М. Кваша, Т.О. Коваленко, Є.Є. Колесников, М.М. Коренева, В.М. Корнієнко, М.Д. Курляк, Т.В. Курман, О.В. Лемак, М.А. Лисак, С.О. Лушпаєв, А.Г. Мартин, Л.Г. Мельник, С.І. Мельник, І.Г. Мішина, А.Д. Мостова, С.В. Несинова, В.В. Носік, Н.І. Обушна, С.М. Олейников, Ю.М. Павлюченко, В.Й. Пашинський, О.В. Петришин, О.О. Погрібний, Г.О. Прунцева, Г.О. Пчелянська, Л.Л. Рогачова, І.І. Румик, П.Т. Саблук, В.Є. Савка, В.І. Семчик, А.М. Статівка, В.М. Стретович, Н.І. Титова, В.Д. Ткаченко, Р.І. Тринько, О.В. Ульяновченко, В.Ю. Уркевич, М.Й. Хорунжий, М.В. Цвік, О.В. Шкарупа, В.Т. Шлемко, М.В. Шульга.

Однак, низка аспектів адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки потребують додаткового комплексного опрацювання. Зокрема, це стосується визначення поняття продовольчої безпеки держави як об'єкта адміністративно-правової науки, виокремлення її характерних ознак; з'ясування ролі й місця продовольчої безпеки в системі національної безпеки країни; розкриття сучасних методологічних підходів щодо покращення ефективності правового регулювання продовольчої безпеки; виокремлення критеріїв ефективності законодавчого забезпечення продовольчої безпеки й з'ясування організаційних напрямів щодо його покращення; характеристики адміністративних правовідносин у сфері забезпечення продовольчої безпеки; аналіз позитивного зарубіжного досвіду у сфері правового забезпечення продовольчої безпеки й виокремлення перспективних напрямів щодо його запровадження у національне законодавство та ін.

Викладене вище вказує на актуальність і доцільність наукового дослідження стану адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, що й обумовило вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тема дослідження належить до пріоритетних у галузі адміністративного права. Напрямок

дисертаційного дослідження обрано з урахуванням положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015); Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, (затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.); Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору 18 економіки на період до 2022 року (схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1437-р); Національної економічної стратегії на період до 2030 року (затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179). Тема відповідає пріоритетному напрямку «Удосконалення адміністративної діяльності суб'єктів владних повноважень» Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року №12-21.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є розробка теоретичних положень адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки України.

Для досягнення цієї мети поставлено та вирішено такі *завдання*:

- визначити поняття продовольчої безпеки держави як об'єкт адміністративно-правової науки та виокремити її характерні ознаки;
- з'ясувати роль та місце продовольчої безпеки в системі національної безпеки держави;
- розкрити сучасні методологічні підходи, вироблені наукою адміністративного права, щодо покращення ефективності правового регулювання продовольчої безпеки;
- сформулювати поняття та виокремити структурні елементи механізму адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, визначити вимоги до їх ідентифікації;
- виокремити критерії ефективності законодавчого забезпечення продовольчої безпеки й з'ясувати організаційні напрями щодо його покращення;
- охарактеризувати адміністративні правовідносини у сфері забезпечення продовольчої безпеки, визначивши загальних та спеціальних суб'єктів їх реалізації;
- окреслити актуальні проблеми недостатньої ефективності контрольно-наглядової діяльності у сфері забезпечення продовольчої безпеки й запропонувати шляхи їх вирішення;
- проаналізувати позитивний зарубіжний досвід у сфері правового забезпечення продовольчої безпеки й виокремити перспективні напрями щодо його запровадження у національне законодавство.

Об'єктом дисертаційного дослідження виступають суспільні відносини, що виникають в процесі адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки України.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки України.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові праці в галузі загальної теорії держави та права, адміністративного права і процесу, конституційного

права, правоохоронної діяльності, теорії управління, міжнародного права.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, законодавчі акти України, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, постанови Верховної Ради України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, регуляторні акти центральних органів виконавчої влади у сфері забезпечення продовольчої безпеки.

Емпіричну базу дослідження склали узагальнені відомості Державної служби статистики України щодо стану забезпечення продовольством в Україні, аналітичні довідки та звіти Центру досліджень продовольства та землекористування Київської школи економіки, довідково-інформаційні видання центральних органів виконавчої влади України, міжурядових організацій ООН та Європейського союзу.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування зумовлено системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. *Порівняльно-правовий метод* використано впродовж усього дослідження під час вивчення основних наукових підходів учених-адміністративістів, положень вітчизняного законодавства. За допомогою *логіко-семантичного методу* поглиблено й конкретизовано категорійний апарат, зокрема надано або уточнено низку дефініцій, а саме: «продовольча безпека», «забезпечення продовольчої безпеки», «загрози продовольчій безпеці», «національні інтереси у сфері продовольчої безпеки» (підрозділ 1.1), «інститут продовольчої безпеки», «принципи забезпечення продовольчої безпеки» (підрозділ 1.2), «економічна безпека», «продовольча незалежність» (підрозділ 1.3), «механізм адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки» (підрозділ 2.1), «суб'єкти контрольно-наглядової компетенції у сфері продовольчої безпеки» (підрозділ 3.1). *Метод документального аналізу та формально-юридичний метод* було використано під час: визначення правових засад нормативно-правового забезпечення продовольчої безпеки (підрозділ 2.2); визначення завдань та функцій механізму адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки; визначення напрямів реалізації механізму контрольно-наглядової діяльності в Національній поліції (підрозділ 2.1); аналізу стану реалізації повноважень суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері забезпечення продовольчої безпеки (підрозділ 3.1). За допомогою методу *групування та структурно-логічного методу* охарактеризовано принципи контрольно-наглядової діяльності у сфері забезпечення продовольчої безпеки (підрозділ 3.1). *Компаративістський метод* забезпечив аналіз і оцінку вітчизняної та іноземної правової теорії і практики щодо функціонування інституту продовольчої безпеки в публічному управлінні (підрозділ 3.2). За допомогою методу *прогнозування* було окреслено місце та перспективи розвитку інституту продовольчої безпеки в контексті науки адміністративного права (підрозділ 1.1, 1.2). В роботі також було використано низку інших загальних та спеціальних методів наукового пізнання, які в сукупності дозволили комплексно підійти до досягнення мети дисертаційного дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим монографічним дослідженням, у якому комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням здобутків вітчизняної та зарубіжної адміністративно-правової науки розкрито особливості адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки України. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем, основними з яких є такі:

уперше:

- розроблено проект Адміністративно-правової доктрини забезпечення продовольчої безпеки на період до 2030 року, яка включає сукупність науково обґрунтованих положень, цілей та завдань довгострокової державної політики у сфері забезпечення та зміцнення продовольчої безпеки, а також механізмів та заходів щодо їх практичної реалізації;

- визначено й запропоновано включити до статті 1 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» поняття публічного адміністрування у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів, як врегульованої нормами адміністративного права діяльності органів публічного адміністрування, наділених загальною та спеціальною компетенцією, спрямованої на правове закріплення основних вимог до безпечності та якості харчових продуктів, а також забезпечення механізму їх дотримання;

- розширено перелік обов'язкової інформації про якість і безпечність харчових продуктів, який міститься в частині 1 статті 6 Закону України «Про інформацію для споживачів харчових продуктів», шляхом віднесення до такої інформації відомостей про безпечність стану земельної ділянки та умов вирощування рослинної продукції;

- визначено критерії ідентифікації структурних елементів механізму адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, до числа яких віднесено: а) реалізація в юридичній формі (виключно за допомогою норм права); б) наявність сукупності адміністративно-правових засобів, спрямованих на здійснення безпосереднього регулюючого впливу на суспільні відносини; в) здатність одночасно врегульовувати як матеріальні, так і процесуальні правовідносини у сфері забезпечення продовольчої безпеки;

- систематизовано сфери адміністративно-правового впливу Мінагрополітики, як провідного спеціального суб'єкта забезпечення продовольчої безпеки, до числа яких віднесено: а) безпека та якість харчових продуктів; б) виробництво та реалізація сільськогосподарської продукції; в) машинобудування для агропромислового комплексу; г) фермерська діяльність та сільськогосподарська кооперація; д) безпечність стану земельних ділянок та умов вирощування рослинної продукції; е) функціонування рибного господарства та рибної промисловості.

удосконалено:

- поняття «продовольча безпека», «забезпечення продовольчої безпеки», «загрози продовольчій безпеці», «національні інтереси у сфері продовольчої безпеки», «інститут продовольчої безпеки», «принципи забезпечення

продовольчої безпеки», «економічна безпека», «продовольча незалежність», «механізм адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки», «суб'єкти контрольно-наглядової компетенції у сфері продовольчої безпеки»;

- класифікацію загроз продовольчій безпеці України за: а) періодом дії; б) державним рівнем; в) ймовірністю виникнення; г) сферами виникнення; д) інструментами правового регулювання – правові, неправові;

- сучасні методологічні підходи щодо покращення ефективності правового регулювання продовольчої безпеки, в основі яких лежить сукупність правових інститутів, таких як: а) інститут принципів забезпечення продовольчої безпеки; б) інститут організаційно-правового забезпечення продовольчої безпеки; в) інститут контролю за забезпеченням продовольчої безпеки; г) інститут адміністративно-правового захисту продовольчої безпеки;

- структурні елементи механізму адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, до числа яких відносяться: адміністративно-правові норми; адміністративно-правові відносини; акти застосування права (індивідуальні акти управління);

- розуміння адміністративних правовідносин у сфері забезпечення продовольчої безпеки, специфічною рисою яких є наявність суб'єктів загальної та спеціальної компетенції.

набули подальшого розвитку:

- гіпотеза щодо доцільності розроблення Адміністративно-правової доктрини забезпечення продовольчої безпеки на період до 2030 року, яка включає сукупність науково обґрунтованих положень, цілей та завдань довгострокової державної політики у сфері забезпечення та зміцнення продовольчої безпеки, а також механізмів та заходів щодо їх практичної реалізації;

- підходи до систематизації спеціальних суб'єктів адміністративних правовідносин у сфері забезпечення продовольчої безпеки, сукупність яких складають: Міністерство аграрної політики та продовольства України; Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів; Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру; Державне агентство лісових ресурсів України; Державне агентство рибного господарства України;

- напрями розв'язання актуальних проблем у сфері адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, серед яких: розроблення та прийняття рамкового Закону України «Про основоположні принципи контролю та нагляду у сфері безпеки продовольства»; утворення незалежного координаційного органу, підконтрольного та підзвітнього Верховній Раді України, наділеного координаційними повноваженнями щодо організації діяльності контрольно-наглядових органів у сфері забезпечення продовольчої безпеки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес у:

- *науково-дослідній сфері* – результати дисертації можуть бути основою для подальшого підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки України;

– *сфері правотворчості* – висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, можуть бути використані для вдосконалення чинного адміністративного законодавства, зокрема положень Законів України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про інформацію для споживачів харчових продуктів» та підзаконних нормативно-правових актів, що регламентують організаційно-правове забезпечення продовольчої безпеки України;

– *правозастосовній сфері* – використання одержаних результатів дасть змогу покращити форми та методи діяльності органів публічного адміністрування у сфері забезпечення продовольчої безпеки;

– *освітньому процесі* – положення й висновки дисертації можуть бути використані при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Адміністративна діяльність Національної поліції», «Поліцейська діяльність», а також при підготовці лекцій і навчальних посібників із цих дисциплін.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею, що містить дослідження актуальної для сучасної адміністративно-правової теорії та практики проблеми. Положення, які відображено в дисертації та виносяться на захист, особисто розроблені здобувачем.

Апробація результатів дослідження. Основні результати та висновки дисертаційної роботи апробовано на наступних міжнародних науково-практичних конференціях: «Права та обов'язки людини у сучасному світі» (м. Одеса, 12–13 листопада 2021 року); «Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні» (м. Запоріжжя, 25–26 лютого 2022 року); «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2023 року); «Восьмі Таврійські юридичні наукові читання» (м. Київ, 16–17 червня 2023 року); «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Кременчук, 22–23 грудня 2023 року).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційної роботи опубліковано у 10 наукових працях, з яких 4 – наукові статті у виданнях категорії «Б», що визначені Міністерством освіти і науки України як фахові з юридичних наук, 1 наукова стаття – у періодичному правничому виданні іноземної держави, 5 – тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, списку опублікованих автором праць, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 217 сторінок, з них основний текст – 167 сторінок, список використаних джерел – 21 сторінка (203 найменування), додатки – 13 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, охарактеризовано стан її наукової розробки, зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами,

визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методологічні засади дослідження. Висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, охарактеризовано особистий внесок здобувача, наведено відомості про апробацію матеріалів дисертаційного дослідження, анонсовано структуру дисертації, зазначено її загальний обсяг.

Розділ 1 «Концептуальні підходи до визначення теоретико-методологічних засад продовольчої безпеки» містить три підрозділи, у яких визначено поняття продовольчої безпеки держави як об'єкт адміністративно-правової науки та виокремлено її характерні ознаки; з'ясовано роль та місце продовольчої безпеки в системі національної безпеки держави; розкрито сучасні методологічні підходи, вироблені наукою адміністративного права, щодо покращення ефективності правового регулювання продовольчої безпеки.

У підрозділі 1.1 *«Продовольча безпека держави як об'єкт адміністративно-правової науки»* дисертантом визначено поняття продовольчої безпеки держави, в контексті адміністративно-правової науки, як урегульованої нормами адміністративного права діяльності суб'єктів адміністративно-правових продовольчих відносин, яка включає сукупність організаційно-правових, соціально-політичних, економічних, науково-технічних, інформаційних та інших заходів, спрямованих на усунення реальних та потенційних загроз життєво важливим інтересам людини, суспільства та держави у сфері реалізації національної продовольчої політики, з метою забезпечення фізичної та економічної доступності продуктів харчування, що є безпечними для життя та здоров'я людей, запобігання та подолання надзвичайних продовольчих ситуацій тощо.

Виокремлено характерні ознаки адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, серед яких запропоновано виділити: а) імперативний характер правовідносин, що виникають у сфері забезпечення продовольчої безпеки; б) наявність розгалуженої системи органів виконавчої влади, наділених контрольно-наглядовими та юрисдикційними повноваженнями у відповідній сфері; в) нормативне врегулювання механізму забезпечення продовольчої безпеки шляхом застосування адміністративно-правових норм; г) реалізація адміністративно-правового механізму шляхом застосування комплексу адміністративно-правових засобів; д) міжгалузевий характер адміністративно-правового регулювання, що охоплює низку суміжних сфер суспільного життя; е) забезпечення продовольчої безпеки розглядається як необхідна передумова реалізації конституційного права громадян на достатній життєвий рівень та соціальне забезпечення.

У підрозділі 1.2 *«Роль та місце продовольчої безпеки в системі національної безпеки України»* встановлено ключову роль продовольчої безпеки як структурного елементу системи забезпечення національної безпеки України, що зумовлюється необхідністю ефективного реагування на чинні та потенційні загрози у відповідній сфері.

Здійснено класифікацію загроз продовольчій безпеці за такими критеріями,

як: а) тривалість дії – разові, періодичні, постійні; б) масштаб впливу – внутрішньодержавні та зовнішньодержавні; в) ступінь імовірності виникнення – реальні та потенційні; г) характер виникнення – порушення стабільного функціонування системи органів, відповідальних за продовольчу безпеку; загрози якості харчових продуктів; ризики для санітарного та епідемічного благополуччя населення; д) спосіб регулювання – правового та неправового характеру.

Системна значущість продовольчої безпеки у структурі національної безпеки України визначається її організаційно-правовим статусом. Цей статус реалізується через діяльність центральних органів виконавчої влади загальної та спеціальної компетенції, які функціонують у межах адміністративно-правового поля та забезпечують формування й реалізацію державної політики у сфері агропромислового виробництва. Основним завданням таких органів є створення належних правових і організаційних передумов для безперебійного виробництва, переробки та постачання якісної сільськогосподарської продукції, що, у свою чергу, забезпечує належний рівень продовольчого забезпечення населення та укріплення національної безпеки в цілому.

У підрозділі 1.3 *«Стан науково-методологічної розробленості проблем продовольчої безпеки»* розкрито сучасні методологічні підходи, вироблені наукою адміністративного права, щодо покращення ефективності правового регулювання продовольчої безпеки, в основі яких лежить сукупність правових інститутів, таких як: а) інститут принципів забезпечення продовольчої безпеки; б) інститут організаційно-правового забезпечення продовольчої безпеки; в) інститут контролю за забезпеченням продовольчої безпеки; г) інститут адміністративно-правового захисту продовольчої безпеки.

Доведено, що важливою передумовою покращення законодавчого врегулювання адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення продовольчої безпеки має стати розроблення проекту Адміністративно-правової доктрини продовольчої безпеки на період до 2030 року, як цілісної й гармонійної системи адміністративно-правових принципів, спрямованих на створення концептуальної основи для вироблення та ефективної реалізації державної політики у сфері забезпечення продовольчої безпеки України. Зазначений програмний документ має закріпити визначення ключових понять продбезпеки, до числа яких належать такі категорії, як: продовольча незалежність; здорове харчування; якість продовольчої сировини та харчових продуктів; енергетична та харчова цінність продуктів харчування; загрози продовольчій безпеці; індикатори продовольчої безпеки; фізична доступність продовольства; економічна доступність продовольства; медичні норми споживання продуктів харчування тощо.

Розділ 2 «Механізм адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки України» складається з трьох підрозділів, у яких дисертантом сформульовано поняття та виокремлено структурні елементи механізму адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, визначено вимоги до їх ідентифікації; виокремлено критерії ефективності

законодавчого забезпечення продовольчої безпеки й з'ясовано організаційні напрями щодо його покращення; охарактеризовано адміністративні правовідносини у сфері забезпечення продовольчої безпеки, й визначено загальні та спеціальні суб'єкти їх реалізації.

У підрозділі 2.1 *«Поняття і структура механізму адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки держави»* уточнено та надано авторське визначення механізму адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки як цілісної, функціонально узгодженої системи адміністративно-правових та організаційних інструментів, спрямованих на здійснення цілеспрямованого управлінського впливу з боку публічної адміністрації на суб'єктів, залучених до процесів гарантування продовольчої безпеки. Зазначений механізм функціонує на основі застосування специфічного адміністративно-правового регулювання, що охоплює визначену сферу суспільних відносин.

Визначено та систематизовано ключові структурні компоненти механізму адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, до яких належать: а) адміністративно-правові норми, що закріплюють засади регулювання відповідних правовідносин; б) адміністративно-правові відносини, які виникають, змінюються та припиняються у зв'язку з реалізацією повноважень у сфері продовольчої безпеки; в) індивідуальні акти управління (акти застосування права), які безпосередньо впливають на правове становище суб'єктів продовольчої безпеки.

Окреслено основні критерії, за якими здійснюється ідентифікація елементів зазначеного механізму, зокрема: а) реалізація регуляторного впливу виключно в юридичній формі, через нормативно закріплені приписи; б) наявність комплексу адміністративно-правових засобів, які забезпечують прямий регулюючий вплив на суспільні відносини у сфері продовольчої безпеки; в) універсальність дії механізму, що виявляється у спроможності охоплювати як матеріально-правові, так і процесуальні аспекти регулювання у сфері продовольчої безпеки тощо.

У підрозділі 2.2 *«Правові засади забезпечення продовольчої безпеки»* розкрито дуалістичний (широкий) характер адміністративно-правових норм на адміністративні правовідносини у сфері забезпечення продовольчої безпеки. Проявом зазначеної особливості правового регулювання є вплив норм адміністративного права на внутрішньоорганізаційні відносини між суб'єктами забезпечення продовольчої безпеки, а також на суспільні відносини, які складаються між суб'єктами публічного адміністрування та суб'єктами у сфері виробництва та реалізації агропродукції.

Виокремлено критерії ефективності законодавчого забезпечення продовольчої безпеки, зокрема: а) створення системи національного та регіонального моніторингу продовольчої безпеки задля виявлення та раннього попередження загроз продовольчій безпеці; дієвість правових інструментів регулювати адміністративні правовідносини у сфері забезпечення безпеки продовольства як у звичайному, так і в умовах спеціальних правових режимів; б)

створення організаційних та правових умов для усунення продовольчої залежності від імпорту найважливіших видів продукції; в) наявність чіткого алгоритму дій на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні щодо безперебійного забезпечення населення харчовими продуктами в умовах запровадження спеціальних правових режимів; г) впровадження органами публічного управління спеціальних адміністративних регуляторних заходів щодо розвитку сільськогосподарського виробництва на основі принципів доцільності, виваженості та протекціонізму.

У підрозділі 2.3 «Адміністративні правовідносини як центральний елемент механізму забезпечення продовольчої безпеки» здобувачем сформульовано визначення поняття «адміністративно-правові відносини у сфері забезпечення продовольчої безпеки» як урегульованих нормами адміністративного права суспільних відносин, що виникають у процесі публічного управління з метою гарантування безпечності та якості харчових продуктів, організації виробництва та обігу сільськогосподарської продукції, розвитку фермерства та сільськогосподарської кооперації, забезпечення екологічної безпеки агровиробництва, а також ефективного функціонування рибного господарства і рибної промисловості. Сторонами цих правовідносин виступають суб'єкти публічного адміністрування та інші учасники правовідносин, які наділені адміністративно-правовими правами та обов'язками, що закріплені нормами адміністративного права і забезпечуються державним примусом.

Надано комплексну характеристику адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення продовольчої безпеки, визначальною особливістю яких є участь суб'єктів як загальної, так і спеціальної адміністративної компетенції. До числа суб'єктів загальної компетенції автором віднесено: а) Верховна Рада України; б) Кабінет Міністрів України; в) Президент України. Розкрито особливу роль Кабінету Міністрів України як ключового суб'єкта з-поміж органів загальної компетенції, що здійснює нормативне та організаційне забезпечення продовольчої безпеки шляхом реалізації покладених на нього повноважень.

Характеристика правового статусу Кабінету Міністрів України у відповідних правовідносинах дозволяє виокремити такі ключові аспекти його діяльності: а) закріплення за органами публічного адміністрування особливого адміністративно-правового статусу у сфері продовольчої безпеки; б) здійснення управлінської діяльності у спеціалізованій сфері державного адміністрування — агропромисловому комплексі, головними завданнями якого є виробництво, обіг і захист сільськогосподарської продукції; в) підзаконний характер діяльності органів виконавчої влади, що реалізують політику у сфері продовольчої безпеки в межах делегованих повноважень.

Водночас, до суб'єктів спеціальної компетенції, залучених до адміністративно-правових відносин у цій сфері, належать: Міністерство аграрної політики та продовольства України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державне агентство лісових ресурсів

України, Державне агентство рибного господарства України та інші органи, діяльність яких спрямована на реалізацію галузевих напрямів забезпечення продовольчої безпеки, таких як: а) безпека та якість харчових продуктів; б) виробництво та реалізація сільськогосподарської продукції; в) машинобудування для агропромислового комплексу; г) фермерська діяльність та сільськогосподарська кооперація; д) безпечність стану земельних ділянок та умов вирощування рослинної продукції; е) функціонування рибного господарства та рибної промисловості.

Систематизовано сфери адміністративно-правового впливу Мінагрополітики, як провідного спеціального суб'єкта забезпечення продовольчої безпеки, до числа яких віднесено: а) безпека та якість харчових продуктів; б) виробництво та реалізація сільськогосподарської продукції; в) машинобудування для агропромислового комплексу; г) фермерська діяльність та сільськогосподарська кооперація; д) безпечність стану земельних ділянок та умов вирощування рослинної продукції; е) функціонування рибного господарства та рибної промисловості.

Розділ 3 «Напрями підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання продовольчої безпеки України» складається з двох підрозділів, у яких здобувач окреслив актуальні проблеми недостатньої ефективності контрольно-наглядової діяльності у сфері забезпечення продовольчої безпеки й запропонував шляхи їх вирішення; проаналізував позитивний зарубіжний досвід у сфері правового забезпечення продовольчої безпеки й виокремив перспективні напрями щодо його запровадження у національне законодавство.

У підрозділі 3.1 *«Удосконалення системи контролю та нагляду у сфері забезпечення продовольчої безпеки»* визначено актуальні проблеми недостатньої ефективності контрольно-наглядової діяльності у сфері забезпечення продовольчої безпеки, до числа яких віднесено: 1) дублювання контрольно-наглядових повноважень суб'єктів забезпечення продовольчої безпеки, зумовлене невизначеністю їх адміністративно-правового статусу; 2) низька ефективність рівня взаємодії суб'єктів контрольно-наглядової діяльності, що спричиняє недостатню координацію міжгалузевого та міжрегіонального рівня; 3) інститут громадського контролю за діяльністю підприємств агропромислового комплексу й дотепер залишається недостатньо розвиненим, несистематизованим та неврегульованим на законодавчому рівні; 4) система моніторингу й охорони земель сільськогосподарського призначення перебуває у паралізованому стані, зумовленому війною росії проти України.

Надано пропозиції до адміністративного законодавства щодо: 1) Розроблення та прийняття рамкового Закону України «Про основоположні принципи контролю та нагляду у сфері безпеки продовольства», мета якого полягатиме у систематизації та узгодженні положень нормативно-правових актів у сфері забезпечення продовольчої безпеки, визначенні цілей, завдань, функцій, принципів та компетенції суб'єктів контрольно-наглядової діяльності в окресленому напрямку реалізації державної політики; 2) Утворення незалежного

координаційного органу, підконтрольного та підзвітного Верховній Раді України, наділеного координаційними повноваженнями щодо організації діяльності контрольно-наглядових органів у сфері забезпечення продовольчої безпеки та забезпечення гармонізації національного законодавства із міжнародним та національним законодавством країн Європейського Союзу.

У підрозділі 3.2 «Аналіз позитивного зарубіжного досвіду у сфері правового забезпечення продовольчої безпеки та можливість його використання в Україні» проаналізовано позитивний зарубіжний досвід у сфері правового забезпечення продовольчої безпеки, в частині наявної тісної співпраці вищих органів державної влади та міжнародних інституцій, шляхом укладання багатосторонніх угод, що регулюють внутрішньо-національні торговельно-економічні відносини в аграрному секторі, таких як: Угода про сільське господарство, Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи, Угода про Субсидії та компенсаційні заходи, Угода про технічні бар'єри в торгівлі, Угода про процедури ліцензування імпорту; високого ступеня стандартизації й сертифікації, завданням яких є встановлення критеріїв якості продовольства, спрямованих на реалізацію механізму виявлення, запобігання та зменшення рівня небезпеки, під час виготовлення та споживання харчових продуктів; наявності широкої державної підтримки виробників сільгосппродукції, шляхом надання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів і т.д.

Надано пропозиції щодо запровадження позитивного зарубіжного досвіду забезпечення продовольчої безпеки у національне законодавство, шляхом: а) доповнення частини 1 статті 1 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», визначенням поняття «публічне адміністрування у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів, як врегульованої нормами адміністративного права діяльності органів публічного адміністрування, наділених загальною та спеціальною компетенцією, спрямованої на нормативне визначення основних вимог до безпечності та якості харчових продуктів, а також забезпечення механізму їх дотримання»; б) обґрунтування необхідності якнайшвидшого запровадження у національне законодавство підвищених вимог до стандартизації й сертифікації продовольчої продукції, насамперед, в галузі її виробництва та реалізації, шляхом внесення відповідних змін до частини 2 статті 32 цього ж Закону; в) розширення переліку обов'язкової інформації про якість і безпечність харчових продуктів, який міститься в частині 1 статті 6 Закону України «Про інформацію для споживачів харчових продуктів», шляхом віднесення до такої інформації відомостей про безпечність стану земельної ділянки та умов вирощування рослинної продукції.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове розв'язання наукового завдання щодо вдосконалення адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки України. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків. Основні з них такі:

1. Визначено поняття продовольчої безпеки як урегульованої нормами адміністративного права діяльності суб'єктів адміністративно-правових продовольчих відносин, яка включає сукупність організаційно-правових, соціально-політичних, економічних, науково-технічних, інформаційних та інших заходів, спрямованих на усунення реальних та потенційних загроз життєво важливим інтересам людини, суспільства та держави у сфері реалізації національної продовольчої політики, з метою забезпечення фізичної та економічної доступності населення до продуктів харчування, що є безпечними для життя та здоров'я, запобігання та подолання надзвичайних продовольчих ситуацій тощо.

Виокремлено характерні ознаки адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, а саме: а) імперативний характер правовідносин у сфері забезпечення продовольчої безпеки; б) наявність системи органів виконавчої влади, наділених контрольно-наглядовими та юрисдикційними повноваженнями у сфері забезпечення продовольчої безпеки; в) механізм забезпечення продовольчої безпеки врегульований адміністративно-правовими нормами; е) реалізація адміністративно-правового механізму передбачає застосування сукупності адміністративно-правових засобів; г) міжгалузевий характер адміністративно-правового регулювання правовідносин у сфері забезпечення продовольчої безпеки; д) забезпечення продовольчої безпеки є необхідною умовою реалізації конституційного права громадян на достатній рівень соціального забезпечення.

2. З'ясовано роль продовольчої безпеки в механізмі забезпечення національної безпеки України, яка обумовлена необхідністю протидії реальним та потенційним загрозам продовольчій безпеці України, класифікованим за: а) періодом дії – разові, періодичні, постійні; б) державним рівнем – внутрішньодержавні, зовнішньодержавні; в) ймовірністю виникнення – реальні, потенційні; г) сферами виникнення – загрози нормальному функціонуванню системи органів забезпечення продовольчої безпеки; загрози безпеці якості харчових продуктів; загрози санітарному та епідемічному благополуччю населення; д) інструментами правового регулювання – правові, неправові.

Місце продовольчої безпеки в системі національної безпеки України обумовлено її організаційно-правовим положенням, яке зумовлено функціонуванням системи центральних органів виконавчої влади загальної та спеціальної компетенції, діяльність яких урегульована нормами адміністративного права та спрямована на створення правових та організаційних умов для безпечного функціонування агропромислового комплексу України, метою діяльності якого є виробництво й переробка сільськогосподарської продукції, своєчасне забезпечення споживачів якісними продуктами харчування.

3. Розкрито сучасні методологічні підходи, вироблені наукою адміністративного права, щодо покращення ефективності правового регулювання продовольчої безпеки, в основі яких лежить сукупність правових інститутів, таких як: а) інститут принципів забезпечення продовольчої безпеки; б) інститут організаційно-правового забезпечення продовольчої безпеки; в) інститут контролю за забезпеченням продовольчої безпеки; г) інститут адміністративно-правового захисту продовольчої безпеки.

Доведено, що важливою передумовою покращення законодавчого врегулювання адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення продовольчої безпеки має стати розроблення проекту Адміністративно-правової доктрини продовольчої безпеки на період до 2030 року, як цілісної й гармонійної системи адміністративно-правових принципів, спрямованих на створення концептуальної основи для вироблення та ефективної реалізації державної політики у сфері забезпечення продовольчої безпеки України.

4. Сформульовано поняття механізму адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, який являє собою сукупність адміністративно-правових та організаційних засобів, що спрямовані на забезпечення цілеспрямованого управлінського впливу на суб'єктів продовольчої безпеки, з метою здійснення адміністративно-правового регулювання вказаної сфери суспільних відносин специфічними адміністративно-правовими засобами.

Виокремлено структурні елементи механізму адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, до числа яких відносяться: адміністративно-правові норми; адміністративно-правові відносини; акти застосування права (індивідуальні акти управління).

Визначено критерії ідентифікації структурних елементів механізму адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, до числа яких віднесено: а) реалізація в юридичній формі (виключно за допомогою норм права); б) наявність сукупності адміністративно-правових засобів, спрямованих на здійснення безпосереднього регулюючого впливу на суспільні відносини; в) здатність одночасно врегульовувати як матеріальні, так і процесуальні правовідносини у сфері забезпечення продовольчої безпеки.

5. Виокремлено критерії ефективності законодавчого забезпечення продовольчої безпеки, зокрема: а) створення системи національного та регіонального моніторингу продовольчої безпеки задля виявлення та раннього попередження загроз продовольчій безпеці; дієвість правових інструментів регулювати адміністративні правовідносини у сфері забезпечення безпеки продовольства як у звичайному, так і в умовах спеціальних правових режимів; б) створення організаційних та правових умов для усунення продовольчої залежності від імпорту найважливіших видів продукції; в) наявність чіткого алгоритму дій на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні щодо безперебійного забезпечення населення харчовими продуктами в умовах запровадження спеціальних правових режимів; г) впровадження органами публічного управління спеціальних адміністративних регуляторних заходів щодо розвитку сільськогосподарського виробництва на основі принципів доцільності, виваженості та протекціонізму.

6. Охарактеризовано адміністративні правовідносини у сфері забезпечення продовольчої безпеки, специфічною рисою яких є наявність суб'єктів загальної та спеціальної компетенції. Характеристика повноважень суб'єктів загальної компетенції дозволяє підкреслити пріоритетне значення Кабінету Міністрів України, який приймає участь у адміністративних правовідносинах щодо забезпечення продовольчої безпеки, шляхом реалізації власних повноважень, з урахуванням особливостей щодо: а) наділення органів публічного

адміністрування специфічним адміністративно-правовим статусом в галузі забезпечення безпеки продовольства; б) здійснення публічного управління у спеціально визначеній сфері адміністрування – агропромислового комплексу України, метою функціонування якого є виробництво, обіг та захист сільськогосподарської продукції; в) підзаконного характеру діяльності органів публічного адміністрування у сфері забезпечення продовольчої безпеки.

Встановлено, що до числа спеціальних суб'єктів адміністративних правовідносин у сфері забезпечення продовольчої безпеки відноситься: Міністерство аграрної політики та продовольства України; Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів; Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру; Державне агентство лісових ресурсів України; Державне агентство рибного господарства України тощо.

Систематизовано сфери адміністративно-правового впливу Мінагрополітики, як провідного спеціального суб'єкта забезпечення продовольчої безпеки, до числа яких віднесено: а) безпека та якість харчових продуктів; б) виробництво та реалізація сільськогосподарської продукції; в) машинобудування для агропромислового комплексу; г) фермерська діяльність та сільськогосподарська кооперація; д) безпечність стану земельних ділянок та умов вирощування рослинної продукції; е) функціонування рибного господарства та рибної промисловості.

7. Окреслено актуальні проблеми недостатньої ефективності контрольно-наглядової діяльності у сфері забезпечення продовольчої безпеки, до числа яких віднесено: 1) дублювання контрольно-наглядових повноважень суб'єктів забезпечення продовольчої безпеки, зумовлене невизначеністю їх адміністративно-правового статусу; 2) низька ефективність рівня взаємодії суб'єктів контрольно-наглядової діяльності, що спричиняє недостатню координацію міжгалузевого та міжрегіонального рівня; 3) інститут громадського контролю за діяльністю підприємств агропромислового комплексу й дотепер залишається недостатньо розвиненим, несистематизованим та не врегульованим на законодавчому рівні; 4) система моніторингу й охорони земель сільськогосподарського призначення перебуває у паралізованому стані, зумовленому війною росії проти України.

З метою вирішення окреслених проблем, запропоновано:

1) Розроблення та прийняття рамкового Закону України «Про основоположні принципи контролю та нагляду у сфері безпеки продовольства», мета якого полягатиме у систематизації та узгодженні положень нормативно-правових актів у сфері забезпечення продовольчої безпеки, визначенні цілей, завдань, функцій, принципів та компетенції суб'єктів контрольно-наглядової діяльності в окресленому напрямку реалізації державної політики.

2) Утворення незалежного координаційного органу, підконтрольного та підзвітнього Верховній Раді України, наділеного координаційними повноваженнями щодо організації діяльності контрольно-наглядових органів у сфері забезпечення продовольчої безпеки та забезпечення гармонізації національного законодавства із міжнародним та національним законодавством

країн Європейського Союзу.

8. Проаналізовано позитивний зарубіжний досвід у сфері правового забезпечення продовольчої безпеки, зокрема: в частині наявної тісної співпраці вищих органів державної влади та міжнародних інституцій, шляхом укладання багатосторонніх угод, що регулюють внутрішньо-національні торговельно-економічні відносини в аграрному секторі, до числа яких віднесено: Угоду про сільське господарство, Угоду про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи, Угода про Субсидії та компенсаційні заходи, Угода про технічні бар'єри в торгівлі, Угода про процедури ліцензування імпорту; високого ступеня стандартизації й сертифікації, завданням яких є встановлення критеріїв якості продовольства, спрямованих на реалізацію механізму виявлення, запобігання та зменшення рівня небезпеки, під час виготовлення та споживання харчових продуктів; наявності широкої державної підтримки виробників сільгосппродукції, шляхом надання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів і т.д.

Надано пропозиції щодо запровадження позитивного зарубіжного досвіду забезпечення продовольчої безпеки у національне законодавство, шляхом: а) доповнення частини 1 статті 1 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», визначенням поняття «публічне адміністрування у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів, як врегульованої нормами адміністративного права діяльності органів публічного адміністрування, наділених загальною та спеціальною компетенцією, спрямованої на нормативне визначення основних вимог до безпечності та якості харчових продуктів, а також забезпечення механізму їх дотримання»; б) обґрунтування необхідності якнайшвидшого запровадження у національне законодавство підвищених вимог до стандартизації й сертифікації продовольчої продукції в галузі її виробництва та реалізації, шляхом внесення відповідних змін до частини 2 статті 32 цього ж Закону; в) розширення переліку обов'язкової інформації про якість і безпечність харчових продуктів, який міститься в частині 1 статті 6 Закону України «Про інформацію для споживачів харчових продуктів», шляхом віднесення до такої інформації відомостей про безпечність стану земельної ділянки та умов вирощування рослинної продукції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові статті у періодичних фахових виданнях України:

1. Фоменко О.О. До питання про визначення поняття механізму адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки держави. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 392-398.
2. Фоменко О.О. Стан науково-методологічної розробленості проблем продовольчої безпеки. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2023. № 4 (82). С. 424-428.
3. Фоменко О.О. Продовольча безпека України як об'єкт науки адміністративного права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 604-607.

4. Фоменко О.О. Адміністративно-правові засади забезпечення продовольчої безпеки. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 576-583.

Наукові статті у періодичних виданнях іноземних держав:

5. Фоменко О.О. Поняття та зміст адміністративних правовідносин у сфері забезпечення продовольчої безпеки. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2024. № 3 (63). С.182-190.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Фоменко О.О. Значення контролю та нагляду як засобів забезпечення продовольчої безпеки. *Права та обов'язки людини у сучасному світі* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 12–13 листопада 2021 р. Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2021. С. 96-99.

7. Фоменко О.О. Суб'єкти контрольної діяльності в агропромисловому комплексі України. *Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25–26 лютого 2022 року. Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2022. С. 67-70.

8. Фоменко О.О. Напрями покращення правового забезпечення продовольчої безпеки України. *Юридичні науки: проблеми та перспективи* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 469-472.

9. Фоменко О.О. Використання позитивного зарубіжного досвіду щодо правового регулювання продовольчої безпеки. *Восьмі Таврійські юридичні наукові читання* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 16–17 червня 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 370-373.

10. Фоменко О.О. Правоохоронні органи в системі суб'єктів забезпечення продовольчої безпеки. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : матеріали IX міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 22–23 грудня 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 556-558.

АНОТАЦІЯ

Фоменко О.О. Адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Міжнародний університет бізнесу і права Міністерства освіти і науки України; Одеський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, Одеса, 2025.

Дисертацію присвячено дослідженню адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки України. Визначено поняття продовольчої безпеки як урегульованої нормами адміністративного права діяльності суб'єктів

адміністративно-правових продовольчих відносин, яка включає сукупність організаційно-правових, соціально-політичних, економічних, науково-технічних, інформаційних та інших заходів, спрямованих на усунення реальних та потенційних загроз життєво важливим інтересам людини, суспільства та держави у сфері реалізації національної продовольчої політики, з метою забезпечення фізичної та економічної доступності населення до продуктів харчування, що є безпечними для життя та здоров'я, запобігання та подолання надзвичайних продовольчих ситуацій тощо. З'ясовано роль продовольчої безпеки в механізмі забезпечення національної безпеки України, яка обумовлена необхідністю протидії реальним та потенційним загрозам продовольчій безпеці України, класифікованим за: а) періодом дії – разові, періодичні, постійні; б) державним рівнем – внутрішньодержавні, зовнішньодержавні; в) ймовірністю виникнення – реальні, потенційні; г) сферами виникнення – загрози нормальному функціонуванню системи органів забезпечення продовольчої безпеки; загрози безпеці якості харчових продуктів; загрози санітарному та епідемічному благополуччю населення; д) інструментами правового регулювання – правові, неправові. Розкрито сучасні методологічні підходи, вироблені наукою адміністративного права, щодо покращення ефективності правового регулювання продовольчої безпеки, в основі яких лежить сукупність правових інститутів, таких як: а) інститут принципів забезпечення продовольчої безпеки; б) інститут організаційно-правового забезпечення продовольчої безпеки; в) інститут контролю за забезпеченням продовольчої безпеки; г) інститут адміністративно-правового захисту продовольчої безпеки.

За результатами дослідження розроблено пропозиції щодо удосконалення законодавства, яке регулює адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, адміністративно-правові норми, національна безпека, продовольча безпека, акти застосування права, суб'єкти забезпечення продовольчої безпеки.

ABSTRACT

Fomenko O.O. Administrative and legal support of food security of Ukraine. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Thesis for a Candidate Degree in Law in specialty 12.00.07 – administrative law and process; finance law; information law. – International University of Business and Law of the Ministry of Education and Science of Ukraine; Odessa State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Odesa, 2025.

The dissertation is devoted to the study of administrative and legal support of food security of Ukraine. The concept of food security is defined as the activity of subjects of administrative-legal food relations regulated by the norms of administrative law, which includes a set of organizational-legal, socio-political, economic, scientific-technical, informational and other measures aimed at eliminating real and potential

threats to the vital interests of man, society and the state in the sphere of implementation of the national food policy, in order to ensure the physical and economic accessibility of the population to food products that are safe for life and health, prevent and overcome food emergencies, etc. The role of food security in the mechanism of ensuring the national security of Ukraine is clarified, which is due to the need to counteract real and potential threats to the food security of Ukraine, classified by: a) period of action - one-time, periodic, permanent; b) state level - intrastate, interstate; c) probability of occurrence - real, potential; d) areas of occurrence – threats to the normal functioning of the system of food security bodies; threats to the safety of food quality; threats to the sanitary and epidemiological well-being of the population; e) instruments of legal regulation – legal, non-legal. Modern methodological approaches developed by the science of administrative law to improve the effectiveness of legal regulation of food security are disclosed, which are based on a set of legal institutions, such as: a) the institution of principles of ensuring food security; b) the institution of organizational and legal provision of food security; c) the institution of control over ensuring food security; d) the institution of administrative and legal protection of food security.

Based on the results of the study, proposals were developed to improve the legislation regulating the administrative and legal provision of food security.

Keywords: administrative and legal relations, administrative and legal norms, national security, food security, acts of law enforcement, subjects of ensuring food security.

Підписано до друку 16.06.2025. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарн. «Times New Roman». Друк цифровий. Ум. друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.
Видавництво ОДУВС
м. Одеса, вул. Успенська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.